

CASES SINGULARS A LA CERVERA DE FINALS DEL SEGLE XIX

per **Teresa Salat**, historiadora de l'art

Una fotografia de Luís Olalda (C. Major, 126) ens dóna, l'any 1899, una magnífica visió en format panoràmic de la Cervera de finals del segle XIX. Mostra la magnificència de la ciutat que s'ha anat aixecant damunt del turó, al llarg de la seva història; amb un barri totalment nou, el de *capcorral*, conformat per la Universitat, construïda en l'espai on hi havia hagut vint cases i un hospital. Però des del punt de vista urbanístic, el fet més important va ser l'enderrocament de les muralles de la part nord i la venda de les terres de l'altre costat de la via per edificar-hi els magatzems del vi, fet que va permetre una expansió de la ciutat que fins llavors no tenia. Allò que no va canviar va ser l'estructura del carrer Major i els barris baixos, que es mantenien igual que en temps medievals.

Un altre apartat que no ens ensenya una fotografia és com vivien els cerverins, ni en quin estat es trobaven els carrers, ni les infraestructures. Per poder-ho captar hem de llegir la premsa del moment i els bans municipals, llavors veurem com els carrers estan plens de clots, que quan plou no tan sols són intransitables per a la gent, que s'han d'arremangar la roba per poder-hi passar, sinó per als carros, que hi queden clavats. Hi llegim que no hi ha enllumenat nocturn, ja que aquest dura tan poc, que els cerverins han de sortir al carrer amb fanals. Es diu que les males olors campen per arreu, ja que és constant la queixa pel transport dels bocois amb latrines en ple dia (en comptes de fer-ho a partir de les onze de la nit i fins a les sis del matí), així com el seu abocament incontrolat en ple carrer. Tampoc els botiguers en surten gaire ben parats perquè hi ha quantitat de queixes per la invasió que fan de les voreres, on col·loquen els seus productes per a la venda.

A *El Eco de Cervera*, el 26 d'abril de 1890, es donava notícia d'un ban de l'Ajuntament:

Ban.

1. *S'ha d'escombrar el carrer dues vegades al dia, una a les 6 del matí i l'altra a les 5 de la tarda.*
2. *S'han de blanquejar les habitacions i ventilar-les i desinfectar els estables i*

corrals amb dissolucions de clorur de cal.

3. Les cases que no tinguin sortida directa d'aigües brutes a les clavegueres, només les podran llençar a les obertures del clavegueram públic des de les 11 de la nit en avant.

4. Es prohibeix formar estercolers i dipòsits d'immundícies a l'interior dels corrals o en llocs propers als passeigs.

5. Les latrines només es podran treure de les cases des de les 11 de la nit a les 6 del matí.

6. Els animals que morin a les cases s'han de traslladar als llocs determinats del torrent Salat o en les finques dels amos si estan a més d'1 quilòmetre de distància de la ciutat.

7. Les carnisseries i llocs de venda de comestibles hauran d'estar nets, sense tindre productes de mala qualitat o putrefactes.

8. Aquells que embrutin les fonts públiques i els abeuradors de cavalleries seran multats.

9. Els establiments de pesca salada hauran de renovar freqüentment l'aigua de remull del bacallà.

10. Es prohibeix que circulin pel carrer porcs i gallinàcies.

En altres textos es demana a l'alcalde que prengui mesures per la manera com s'espolsen en la via pública les catifes i les estores, o bé que la Junta de Sanitat hauria de voltar per les muralles, carreteres i alguns carrerons per tal que es pogués posar mà a la brutícia que hi ha arreu, concretant que el pas del portal de Sant Magí i la costa de la Magdalena estan intransitables per les aigües brutes d'uns quants safareigs que hi desaigüen o les de la costa de Sant Bernat (les Bruixes), i Angrimau i darrere de la Universitat; però també que està prohibida la venda de peix passat, rentat o escatat i que les peixeteries haurien d'estar molt netes, perquè la mala olor infecta l'atmosfera. Tampoc deuria de ser gaire

agradable passar pel passeig del Portalet, on hi havia un escorxador de porcs.

Lògicament aquestes prohibicions ja s'havien fet i continuarien fent-se, la qual cosa implica que no es complien i que la Cervera d'aquells temps poc té a veure amb l'actual.

També se sentia un soroll constant als carrers baixos, ocasionat per la gran quantitat de telers que produïen indianes per les fàbriques de Barcelona. Molt menys sorollosos eren els filadors que, caminant enrere, recaragolaven les fibres d'espart o cànem per fer-ne cordes més o menys gruixudes segons haguessin de servir per fabricar les soles d'espardenyes o les sogues que haurien de suportar determinades forces, però que, amb tot, com que per filar-les necessitaven molt espai, havien de canviar sovint de lloc de treball.

A més, quan el fred es fa sentir, es demana que les fonts, en comptes d'obrir-les a les 8 o 9 del matí, s'obrin a partir de les 10, perquè es gela l'aigua que cau sobre la vorera, fet que provoca caigudes i fins i tot els càntirs es queden enganxats al gel del sòl.

Hi ha, però, una classe social privilegiada que viu en cases elegants on les estances són decorades per rebre les visites en dies assenyalats. Es pot resseguir la seva magnificència per les capelles que han quedat o la decoració de les seves parets o alguns dels seus mobles, però, malauradament, l'afany de modernització o els diversos usos que han tingut al llarg dels anys, han fet desaparèixer gairebé tots aquells salons.

Vivien al carrer Major o al voltant de la Parròquia i, encara que avui en dia hi perviuen les cases estretes d'una crugia, conformades per la mida de les bigues, són moltes les que tenen l'emmarcament de portes i finestres amb pedra i portalades remarcades, i especialment aquelles on es fa palès la influència arquitectònica de la Universitat. Així, hi trobem en totes elles arcs rebaixats amb un ressalt de la dovel·la central, una separació visible dels pisos i unes petites finestres en les golfes, la majoria en ulls de bou, encara que n'hi ha altres amb formes quadrangulars, a més de grans balcons al primer pis.

Quan Sagasta va fer estada a casa del senyor Arnús, propietari de la banca Arnús, la premsa se'n fa ressò descrivint les estances que el polític va utilitzar:

Un salón estilo Luís XIV con silleria dorada, vestida de damasco blanco rameado. A la derecha de este salón, a la derecha el despacho con silleria de ébano, y damasco blanco y encarnado y una mesa-ministro de cedro. Adornan esta habitación dos preciosas acuarelas de Tapiró de tipos moriscos y otros cuadros de gran mérito. A la izquierda del salón está el dormitorio, que es un cuarto a la inglesa, estilo Renacimiento, y el cuarto lavabo con mueblaje blanco. (15-XI-'90), n. 2 El despacho con silleria de ébano, y damasco blanco y encarnado y una mesa-ministro de cedro. Adornan esta habitación dos preciosas acuarelas de Tapiró de tipos moriscos y otros cuadros de gran mérito.

Per les habitacions i els mobles que ens queden de l'època, podem deduir que les cases de les famílies benestants de Cervera no devien ser molt diferents a aquesta.

És el senyor Faust de Dalmases i de Massot (Dalmases, 1934) qui ens proporciona l'estructura d'aquestes cases cerverines:

“Tenien, generalment, entrada i escala molt gran, de manera que aquesta amb sol dos trams portava al primer pis, franquejat pel cancell, dit així perquè per a l'ús corrent sols servia part de la porta. El rebedor, també gran, quedava il·luminat de dia per finestra que rebia la claror del pati de l'escala i de nit per un fanal de vidre amb un gresol, i tenia per mobles banc amb escut, cadires o tamborets. De les parets, emblanquinades, penjaven mediocres pintures religioses o mitològiques. Venien diversos salons, pintats a gust de l'època, i el principal, dit estrada, tenia cortinatges de domàs vermell que també cobria el cadiratge, estil Lluís XV o XVI, o Imperi, amb sillons o sofà, dit llavors canapè. Eren ornament de les parets grans retrats dels familiars, pintats a l'oli i emmarcats amb motllura negra i daurada; el completaven cornucòpies i litografies il·luminades. Damunt de la cònsola, de caoba amb marqueteria i daurats, un parell de quinquers o candelers de plata i una safata amb

esmocadores del mateix metall. Cobria l'enrajolat a l'hivern dobla catifa o estora fina. A cap casa faltava l'oratori, amb altar més o menys historiat, per regular d'estil barroc, ben proveït de relíquies i ornaments, alguns de confecció de la mestressa i casulles fetes amb antics vestits de brocat o tapisseria. Dormitoris al primer pis n'hi havia pocs, un d'ells, anomenat habitació d'estat, era el dels amos, on no faltaven mai el parell de calaixeres que portà en son nuviatge la mestressa i el gran i enlairat llit senyorial de pilans, xicranda o caoba amb marqueteria i daurats. Solia haver-hi alguna arqueta i el demés mobiliari acostumava ésser ric i elegant. A l'estudi, o despatx del senyor, taula plana i llargaruda, guarnida de baieta verda o domàs vermell, cadires de braços, de vaqueta, quadres amb escuts familiars, pintats a l'oli o aquarel·la, una o varies llibreries i un armari per l'arxiu on guardaven les escriptures, capbreus, executòries, llibres de comptes, plets, etc. Al menjador no se li donava la importància d'avui, de manera que taula, llum i cadires solien ésser senzilles. La vaixela es guardava en un o dos armaris fets al gruix de la paret, recordant-me jo de quan a casa compràrem bufet, com una novetat. La demés família i servei dormien al segon pis. A planta baixa la botiga dels grans, celler, pica d'oli, estable, cotxera, galliner, etc. No mancava mai al darrera el corresponent hort o jardí.”

Prop de la Parròquia (el lloc més privilegiat en els seus orígens) queden de peu la casa Nuix, encara que ha modificat el seu interior, mentre que la casa Moxó només conserva, bastant malmesa, la façana amb el seu escut familiar. Ha desaparegut totalment la casa Codina i ja en el carrer Major, de la casa dita de la Marquesa, de donya Manuela de Borràs, només en resta, no gaire ben conservada, la capella familiar.

Remodelada per a la seva funció de centre d'ensenyament, la casa del marquès de Capmany conserva encara les pintures al fresc de dues de les seves estances i les portes rococó del distribuïdor central. Ennuvolada en un passat esplendorós, la casa Solsona conserva les modificacions fetes a principi del segle XX i, adaptada a les necessitats dels seus propietaris, la casa dels Pedroló, guarda la

seva magnífica façana.

La casa Massot gairebé només conserva l'estructura que li va donar Jaume Padró, amb la noblesa de l'espai del saló principal, de l'habitació del matrimoni gran, de la sala de billar, del dormitori del matrimoni jove, però no en resta res ni de la seva capella, ni del seu curiós lavabo i ben poc de l'espai de la biblioteca.

A l'altre costat de la plaça Santa Anna, la casa Montiu reflecteix tota la influència dels elements constructius de la Universitat. S'ha de destacar que normalment totes les grans cases tenien en els baixos espais dedicats a l'emmagatzematge de productes del camp i el jardí, sovint, compartia espai amb l'hort perquè fonamentalment la cerverina era una burgesia sustentada en l'agricultura.

A Cervera, al segle XXI, encara hi resten les façanes que conserven alguna mostra de l'antiga grandesa dels seus habitants, però entre totes elles, tant pel seu exterior, com especialment pel seu interior, destaca la casa Duran perquè diverses circumstàncies la van deixar fixada en el temps del seu major esplendor i entrar en ella és retrobar la magnificència d'aquestes cases on s'acomodava l'alta burgesia cerverina.

BIBLIOGRAFIA

DE DALMASES I DE MASSOT, Faust. *De la Cervera vuitcentista. Records de noi Cervera*, 1934